

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2553 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัด และนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มที่ 2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มที่ 3 ประชาชนในพื้นที่อำเภอแม่ริม ผลการศึกษานำเสนอออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

4.1 ผลการสัมภาษณ์นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ และนายกสมาคมกำนัน

4.2 ผลการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

4.3 ผลการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่อำเภอแม่ริม

4.1 ผลการสัมภาษณ์นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ และนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ นายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ โดยประเด็นการสัมภาษณ์หลักประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อพัฒนาการทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2553 ความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ นายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ รวมจำนวน 4 ท่าน ดังนี้

1) นายอำเภอแม่ริม อายุ 52 ปี ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่ริม 2 ปี ระดับการศึกษาปริญญาโท

2) ปลัดอำเภอแม่ริม อายุ 46 ปี ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่ริม 2 ปี ระดับการศึกษาปริญญาโท

3) ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ อายุ 59 ปี ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 3 ปี 7 เดือน ระดับการศึกษาปริญญาโท

4) นายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 55 ปี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 23 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี

4.1.2 ความคิดเห็นต่อพัฒนาการทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 – 2553

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองภูมิภาค รวมทั้งการปกครองในระดับตำบลและหมู่บ้าน มีความชัดเจนยิ่งขึ้นในรัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ รศ.116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ และต่อมาได้ปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 อีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ดูแลโดยกระทรวงมหาดไทยและดูแลการปกครองส่วนภูมิภาคทั้งหมด และสาระสำคัญ คือ มีการเปลี่ยนแปลงการสรรหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากการแต่งตั้งโดยข้าหลวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นการเลือกโดยประชาชนในตำบลหรือหมู่บ้านนั้น ซึ่งการเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านโดยประชาชน ได้มีการทดลองเลือกผู้ใหญ่บ้านและกำนันเพื่อตั้งขึ้นปกครองดูแลหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2535 ทั้งนี้เนื่องมาจากพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเอง

นับตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา บทบาทของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นับว่ามีความสำคัญต่อการปกครองประเทศอย่างยิ่งยวด เพราะบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และถือได้ว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นเสมือนแขนงที่สำคัญของกลไกการปกครองในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ที่มีส่วนความรับผิดชอบโดยตรงภายใต้กฎหมายการจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น คือ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ที่ใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการปรับแก้ไขเพิ่มเติม มาแล้วจำนวน 11 ครั้ง และยึดถือพระราชบัญญัติบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 เป็นแนวทางในการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันทำให้พัฒนาการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีเปลี่ยนแปลงหลายประการ อาทิเช่น สถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความมั่นคงมากขึ้น ซึ่งระยะเวลาดำรงตำแหน่ง และค่าตอบแทนที่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ และทัดเทียมกับท้องถิ่น ซึ่งทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีขวัญและกำลังใจในการทำงานมากขึ้น ขณะเดียวกันผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีเหมาะสมในบางเรื่อง ในการคัดเลือกกำนันที่ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือกตนเอง ซึ่งอาจทำให้เกิดการซื้อเสียงได้ง่าย

และราษฎรในตำบลอาจไม่รู้จักกำนันที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นใคร มีคุณสมบัติที่เหมาะสมหรือไม่ ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิของชาวบ้านอยู่

นอกจากนี้ ปลัดอำเภอแม่ริม และปลัดจังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า จากการที่รัฐบาลได้มีนโยบายเพิ่มอัตราเงินเดือนให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่ ภายหลังปรากฏว่ามีการแข่งขันของชาวบ้านที่ต้องการเข้ารับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านมากขึ้น และผู้ที่เข้ารับการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านมักจะเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาที่สูงมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การทำงานในด้านต่างๆ มาก่อน เช่น การฝึกอบรมอาชีพ ประธานกลุ่มอาชีพ ฯลฯ ซึ่งถือได้ว่า ผู้ที่เข้ามารับตำแหน่งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้น ซึ่งถือเป็นพัฒนาการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ดี

4.1.3 ความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ และนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบดังนี้

1) ความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้มีการปรับตัวต่อสถานการณ์การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เข้าสู่ตำแหน่ง การเพิ่มค่าตอบแทน สิทธิสวัสดิการ จึงถือได้ว่าเป็นสถาบันหลักของสังคมอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในสังคมชนบท ที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชน แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้ง และมีความแตกแยกทางความคิดในสังคมการเมือง แต่สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังเป็นหลักและเป็นที่พักพิงของประชาชนอยู่

2) ความเหมาะสมของโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ในทัศนะของนายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า การปกครองท้องที่ระดับตำบลหมู่บ้านที่ผ่านมาในภาพรวมนั้นยังไม่มีมีการปรับปรุงให้เหมาะสมทำให้การปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับอำนาจหน้าที่ซึ่งมีความซ้ำซ้อนกับการกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ จากเดิมซึ่งมีการปรับแก้มาแล้ว 10 ฉบับ มาเป็นฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในด้านการเข้าสู่ตำแหน่งเปลี่ยนแปลงไป โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าสู่ตำแหน่งด้วยการเลือกของประชาชนและพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี ส่วนกำนันจะเป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ๆ เป็นกำนันอย่างที่เคยมีมา

อย่างไรก็ตาม สำหรับกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งก่อนพระราชบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ก็ให้อยู่ในตำแหน่งต่อไป จนกว่าจะพ้นตำแหน่ง ตามที่พระราชบัญญัติที่ใช้ก่อนนี้

จากการพัฒนา ปรับปรุงพระราชบัญญัติบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ จนเสร็จสมบูรณ์ เป็นฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ เช่น อำนาจความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน สร้างความสามัคคี ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้าน รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อภาครัฐ เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ เป็นต้น และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทใหม่อีก คือ การจัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรม ในหมู่บ้าน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและองค์กรอื่น ๆ ทุกภาคส่วน

จากโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงไปนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย จวบจนปัจจุบันและต่อไปในอนาคต จะทำให้ภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้น กรมการปกครองเป็นกรม กำกับดูแลกำนันผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ช่วยเสริมศักยภาพให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้วยการขยายเวลาการทำงานให้ถึง 60 ปี เพราะประสบการณ์จะช่วยสร้างเสริมความมั่นใจในการทำงาน รวมทั้งปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและผู้ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านจะเป็นที่ยอมรับหรือได้รับความศรัทธาจากประชาชนมากน้อยเท่าใดนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องพัฒนาตนเองทั้งในด้านภาวะความเป็นผู้นำ การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัย เพื่อนำมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชน และการบริหารงานในระดับหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีศักยภาพและสามารถทำงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) ระบบการคัดเลือกและการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน ยังคงเป็นระบบที่การเลือกผู้ใหญ่บ้านโดยประชาชน ซึ่งถือได้ว่า ดีอยู่แล้ว และควรที่จะรักษาระบบนี้เอาไว้ แต่ในส่วนของการเข้ามาดำรงตำแหน่งของกำนัน ที่ให้ผู้ใหญ่บ้านเลือกกันเองนั้น ไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการรับรู้และเลือกกำนันด้วย ขาดความโปร่งใส เพราะมีการซื้อสิทธิขายเสียงขึ้นในตำบล ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนในตำบลอย่างมาก บางพื้นที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในตำบล เกิดการแบ่งพรรค แบ่งพวกซึ่งปัญหา

ดังกล่าวนี้ การแก้ไขปัญหามันต้องแก้ไขที่กฎหมายที่ระบุให้การเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเลือกกันเอง ควรปรับแก้ไขการเลือกกำนัน ต้องมาจากการคัดเลือกของประชาชนแทน ซึ่งจะถือได้ว่าสอดคล้องกับหลักการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย

4) ประสิทธิภาพในการแสดงบทบาทและหน้าอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ในทัศนะของนายอำเภอ ปลัดอำเภอแม่ริม มีความคิดเห็นว่า บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2551 นั้น ถือได้ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีภารกิจ คือ งานปกครอง ซึ่งเป็นงานหลัก ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ การอำนวยความสะดวกแก่ลูกบ้าน การประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อขอความช่วยเหลือให้ชุมชนหรือลูกบ้าน สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของลูกบ้านในหมู่บ้าน แจ้งต่อภาครัฐ เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือควบคุมดูแลลูกบ้านในหมู่บ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น

ในส่วนของปลัดจังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า บทบาทและภารกิจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะมีลักษณะค่อนข้างกว้างขวาง ครอบคลุมหลายมิติหรือเกี่ยวข้องกับลูกบ้านในหลายมิติ เป็นภารกิจหน้าที่ที่ไม่มีเวลาจำกัด ลูกบ้านเจ็บป่วยหรือเกิดปัญหาในเวลากลางดึกกลางคืนและมาขอความช่วยเหลือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็เปรียบเสมือนญาติ พี่ น้อง ที่ต้องคอยดูแล ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันตลอด ซึ่งบทบาทและหน้าที่ดังกล่าวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็คือ หน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข กล่าวคือเมื่อลูกบ้านเกิดปัญหาขึ้นไม่ว่าปัญหานั้นเล็กหรือใหญ่ ผู้ที่ชาวบ้านจะเข้าไปขอความช่วยเหลือเป็นคนแรกๆ ก็คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหากปัญหาใดกำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถจัดการเองได้ เรื่องก็จะจบที่ตรงนั้น เช่น การทะเลาะชกต่อยกันระหว่างลูกบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็สามารถไกล่เกลี่ยให้จบเรื่องจบราวไม่ให้ถือสาเอาความกัน แต่ถ้าเรื่องใดเกินกำลังหรืออำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านอีกเช่นเดียวกันที่จะต้องนำเรื่องราวทุกข์ร้อนของลูกบ้านไปขอความช่วยเหลือจากทางอำเภอหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ร้อนของลูกบ้านนั้น เช่น ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาถนนชำรุด ปัญหาผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ฯลฯ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนลูกบ้านเข้าเรียกร้องหรือขอความช่วยเหลือ จากอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การทำภารกิจ หน้าที่ดังกล่าวเบื้องต้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเหตุผลที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำหน้าที่ของตนเอง

ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนในพื้นที่ รับรู้และเข้าใจปัญหา ความต้องการของลูกบ้านได้เป็นอย่างดี แต่ขณะเดียวกันนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มองว่า การทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีประสิทธิภาพในด้านการขาดการได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการด้านต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาหมู่บ้าน ที่ผ่านมานหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องยังขาดการพัฒนาศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้มีความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานด้านต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การทัศนศึกษาดูงาน การให้ทุนศึกษาต่อ เป็นต้น ซึ่งข้อจำกัดนี้ส่งผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางพื้นที่ยังไม่ค่อยมีศักยภาพในการทำหน้าที่มากนัก เพราะขาดความรู้ แนวความคิดใหม่ๆ ในการนำมาพัฒนาชุมชน เป็นต้น

ขณะเดียวกัน นายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ มองว่า บทบาทและหน้าที่อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นอย่างมาก โดยพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจ ที่ภายใต้กรอบของแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนสุขาภิบาลที่ถูกยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล เกิดการขยายบทบาทในการจัดทำกิจการสาธารณะต่างๆ ภายในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งได้กลายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการแสดงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านลดน้อยลง อีกทั้งภารกิจที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติส่วนใหญ่ซึ่งเป็นงานปกครอง ซึ่งปราศจากขอบข่ายที่ชัดเจนแน่นอน มีแนวโน้มที่จะถูกลดทอนความสำคัญลงในฐานะผู้นำในการบริหารปกครองชุมชนของตน และถูกทดแทนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) ความเป็นอิสระในการทำงานในด้านต่าง ๆ ในปัจจุบันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

นายอำเภอแม่ริม ปลัดอำเภอแม่ริม และปลัดจังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่าการปกครองในระดับตำบล หมู่บ้าน ก็ทราบว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกใช้เครื่องมือของรัฐ ในการที่จะนำเอาอำนาจของรัฐไปดูแลพื้นที่ ในฐานะเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเปรียบเสมือนผู้นำชุมชน ที่จะเอาอำนาจรัฐลงไปปฏิบัติ ด้านรัฐเองก็พยายามที่จะทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความเป็นราชการและยึดโยงอยู่กับรัฐมากที่สุด เช่นเดียวกับนักการเมืองระดับชาติก็พยายามที่จะช่วงชิงอำนาจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้มาอยู่กับตัวเอง เพื่อมีอำนาจทางการเมืองใช้เป็นฐานเสียง หากแต่เมื่อมีการบริหารส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด) เกิดขึ้นก็เกิดอำนาจใหม่เกิดนักการเมืองท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้ง อาจจะเป็นนักธุรกิจหรือคนในท้องถิ่นนั้นๆ หรืออาจจะเป็นคนกลุ่มเดียวกันกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ผันตัวเองมาเล่นการเมือง เพราะจุดนี้มีงบประมาณ ดังนั้นนักการเมืองที่เคยสร้างฐานการเมืองกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็รู้ว่าศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นอย่างไร และยังคงที่จะสานสัมพันธ์กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ ดังนั้นหากมองลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ก่อนข้างที่จะมี

ความซับซ้อน เนื่องจากยังมีอำนาจของนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เข้ามาแทรกแซงการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ มีการเอื้อผลประโยชน์ให้แก่กันและกัน นอกจากนี้ภายหลังที่เกิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังส่งผลกระทบให้บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทับซ้อนกัน ทำให้ความอิสระในการทำหน้าที่ด้านต่างๆ ลดลงอย่างชัดเจนเช่น มีการตั้งผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละกลุ่มก็ขอมมีบทบาทนำในภารกิจที่ตนข้องเกี่ยวกับอยู่ และในหลายๆ ภารกิจก็เป็นงานที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเคยมีบทบาทจัดทำมาก่อนจึงทำให้เกิดความขัดแย้งกัน แม้ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะยังคงมีบทบาททำงานอยู่ในพื้นที่แต่ก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากการแสดงบทบาทภายในชุมชนของผู้นำกลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่และมีความหลากหลายนี้ด้วย

ในส่วนของนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มักจะต้องร้องขอการสนับสนุนจากนักการเมืองท้องถิ่น และระดับชาติเป็นหลัก เนื่องจากมีความรวดเร็ว ไม่มีขั้นตอนยุ่งยาก และได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือมากกว่าหน่วยงานรัฐ ดังนั้นเมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องคอยพึ่งพานักการเมืองอยู่เช่นนี้ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่างพึ่งพากัน ซึ่งมีผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความอิสระในการทำงาน ถูกครอบงำและถูกแทรกแซงได้ง่าย

6) ความเข้มแข็ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ของกลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศมีความเข้มแข็งกว่าในอดีตที่ผ่านมา เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน มีความรู้และความสามารถมากขึ้นทั้งในด้านการศึกษา และประสบการณ์ อีกทั้งผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุน้อยกว่าในอดีต เป็นวัยทำงาน หรือคนหนุ่มรุ่นใหม่ ที่มีการศึกษาสูง จึงสามารถพัฒนาตำบลหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้มีการรวมตัวกันในระดับอำเภอ จังหวัด เป็นสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ขึ้น เพื่อรวมตัวกันทำงานในด้านต่างๆ ทั้งการช่วยเหลือซึ่งกัน การรวมตัวกันเรียกร้องต่อหน่วยงานรัฐในการจัดสวัสดิการ การจ่ายค่าตอบแทน การเรียกร้องการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ตลอดจนการเรียกร้องให้รัฐบาล หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ขณะเดียวกันปลัดอำเภอแม่ริม และปลัดอำเภอเมืองเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า ถึงแม้ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะมีการรวมกลุ่ม เครือข่ายเป็นสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้วก็ตาม แต่ลักษณะการทำงานยังไม่มี ความเข้มแข็งมากเท่าที่ควร เนื่องจากที่ผ่านมาการรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นการประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงาน การรับแผนงาน กิจกรรมจากอำเภอมานิปฏิบัติในระดับหมู่บ้าน ตำบลเป็นหลัก แต่การทำงานรวมกลุ่มกันในระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศนั้น มี

น้อยมาก ยังขาดการทำงานเชิงบูรณาการ ซึ่งข้อจำกัดนี้เกิดจาก การรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเกิดจากแนวคิดของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ต้องการสร้างกลุ่ม เครือข่ายของตนเองให้มีความเข้มแข็ง เกิดการทำงานเชิงบูรณาการทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศ แต่ยังขาดการสนับสนุน ส่งเสริมจากภาครัฐ ทั้งในด้านการให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณการทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นที่ผ่านมา การทำงานของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงดำเนินการกันเอง โดยขาดการสนับสนุน ส่งเสริมจากภาครัฐที่เพียงพอ และต่อเนื่อง จึงทำให้ความเข้มแข็งของกลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีไม่มากนัก

7) การรวมกลุ่มของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในปัจจุบัน

นายอำเภอ ปลัดอำเภอแม่ริม และปลัดจังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นการรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันนั้น มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีกว่าในอดีต ไม่ว่าจะเป็นระดับตำบล อำเภอ และในระดับจังหวัด ซึ่งเริ่มแรกการรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการรวมกลุ่มเฉพาะในระดับองค์กร ต่อมาพัฒนาเป็นชมรม จนปัจจุบันมีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีเครือข่ายในระดับประเทศ ซึ่งถือได้ว่า มีการพัฒนาที่ดีขึ้นมาก เมื่อพิจารณาลักษณะการทำกิจกรรมของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มในระดับตำบล อำเภอมากกว่า เพราะทุกเดือนอำเภอจะจัดให้มีการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขณะที่ในระดับจังหวัดการรวมกลุ่มยังไม่ค่อยมีความต่อเนื่องและทั่วถึง ซึ่งการทำงานหรือการประชุมจะมีเพียงแกนนำหรือหัวหน้ากลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น เข้าร่วมประชุมกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อร่วมกันประเมินผลการทำงานด้านต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันการรวมกลุ่มในระดับประเทศ ปลัดอำเภอแม่ริม ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การรวมกลุ่มยังไม่สามารถทำงานเชิงบูรณาการได้อย่างชัดเจน เนื่องจากที่ผ่านมา ขาดระบบการประสานงานที่ดี ขาดเวทีการประชุมสัมมนาในระดับประเทศที่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจเพราะขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐทั้งด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ ดังนั้นจึงทำให้การรวมกลุ่มของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงจำกัดเฉพาะในระดับจังหวัดอยู่

ในส่วนของนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า การทำงานของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ในระดับอำเภอ และจังหวัด ก่อนข้างจะมีการทำงานที่รวดเร็ว มีระบบการประสานงานที่ง่าย เนื่องจากทุกเดือนมีการประชุมกับหน่วยงานภาครัฐอยู่แล้ว แต่ในระดับประเทศ ยังไม่มีระบบการประสานงานที่ดี เพราะยังขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4.1.3 ปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอแม่ริม มีความคิดเห็นว่า จากกระแสการปฏิรูปการเมืองไทย ที่ได้แสดงถึงเจตจำนงสำคัญนั่นคือ การมุ่งกระจายอำนาจทางการเมืองและการปกครองออกนอกศูนย์กลางไปสู่ท้องถิ่น ทำให้เกิดข้อถกเถียงสำคัญ นั่นคือ การคงอยู่หรือการมีอยู่ของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบลนั้นขัดหรือแย้งกับหลักการปกครองตนเองหรือการกระจายอำนาจหรือไม่ เพราะกล่าวอย่างถึงที่สุด กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็มีสถานภาพเป็นกลไกหนึ่งของรัฐส่วนกลางที่ใช้เพื่อการปกครองพื้นที่ในระดับรากฐานของสังคม ไม่ว่าจะเป็นพิจารณาจากโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง หรือจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ตาม ขณะที่หลักการปกครองตนเอง คือ การมุ่งกระจายอำนาจทั้งในด้านอำนาจทางการเมือง อำนาจหน้าที่ทางการเมืองการบริหารปกครอง ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการกิจการสาธารณะต่างๆ ภายในพื้นที่ของตนได้อย่างอิสระ นั้นเท่ากับว่า การเข้ามาบริหารปกครองหรือ ให้บริการ จากรัฐส่วนกลางไม่ว่าจะโดยรูปแบบเช่นไร และหรือใช้ผ่านกลไกและสถาบันใด ควรที่จะต้องลดบทบาทลง หรือถอนตัวออกจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งกล่าวได้ว่า ภายใต้กระแสแนวคิดการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงถูกกระทบทั้งในเชิงความชอบธรรมต่อการคงอยู่ การมีอยู่ของสถาบัน และในทางด้านการปฏิบัติ ที่อำนาจหน้าที่เดิมที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องเปลี่ยนถ่ายไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติแทน ขณะเดียวกัน หากพิจารณาศักยภาพและความสามารถในการทำงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีดีมากกว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้ว ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอื่นๆ สามารถดำเนินการต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาภายในชุมชนได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมกว่าการอาศัยกลไกผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของปลัดอำเภอแม่ริม และปลัดจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความคิดเห็นว่า สภาพการณ์ในปัจจุบันที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแสดงบทบาทและจัดทำภารกิจต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยตรงของประชาชน ก็ได้ส่งผลและเกิดเป็นแนวโน้มที่สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะถูกทดแทนในการรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญจากประชาชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเรื่อยๆ

ในส่วนของนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า ความเป็นสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงของสถาบันมาโดยตลอด เนื่องด้วยมีการแก้กฎหมายในหลาย ๆ มาตราที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยที่กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการแก้กฎหมายดังกล่าว ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถูกขยุบเลิกในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่เทศบาลเมือง หรือเทศบาลตำบล ซึ่งที่ผ่านมาได้มีตัวแทนของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้เข้าเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดกฎหมายรองรับสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยตรง ซึ่งที่ผ่านมาสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน 17 จังหวัดภาคเหนือ ได้เคยร่วมกันทำการขร่างกฎหมายสถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2551

และได้มีการรวบรวมรายชื่อสนับสนุนร่างกฎหมายดังกล่าวเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2551 แต่ในปัจจุบันก็ยังอยู่ในกระบวนการพิจารณาจากรัฐสภาอยู่ ซึ่งมีความล่าช้า และแสดงถึงการให้ความสำคัญของภาครัฐต่อความเป็นสถาบันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านว่ามีน้อยมาก

ภายใต้การบริหารงานในระดับตำบล และหมู่บ้านในปัจจุบัน ที่หน่วยงานภาครัฐไม่ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาตำบล หมู่บ้านให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยตรง แต่จัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้กำนัน ผู้ใหญ่ต้องเข้าหา และสร้างสัมพันธภาพกับนักการเมือง เพื่อร้องขอการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่งผลบางพื้นที่เกิดปัญหาความไม่โปร่งใสในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกควบคุม แทรกแซงอำนาจหน้าที่ในการทำงาน อีกทั้งนักการเมืองได้ใช้ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นฐานคะแนนเสียงให้ ซึ่งเป็นบุญคุณต่างตอบแทนที่สร้างผลกระทบต่อความเป็นสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันอย่างมาก

นอกจากนี้ นายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนาที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการปกครองท้องถิ่น และการพัฒนาสังคมโดยรวมยังทำให้เกิดขึ้นกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มผู้สูงอายุ ประชาคมหมู่บ้าน ประชาคมตำบล กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งกลุ่ม องค์กรเหล่านี้ ล้วนมีภารกิจ และทำงานที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเคยมีบทบาทจัดทำมาก่อน ซึ่งบางครั้งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการทำงานขึ้นระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านขึ้น กล่าวโดยสรุป จากทิศทางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ในการแสวงหาบทบาทและความชอบธรรมต่อการดำรงอยู่ของตนเป็นอย่างมาก เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่มีได้เกื้อหนุนให้เกิดการขยายบทบาทและความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในสมัยปัจจุบันเลย ดังนั้นการปรับตัวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่อสถานะเช่นนี้จึงนับเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน

4.1.5 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ในทัศนะของนายอำเภอแมริม มองว่า สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นสถาบันที่สำคัญ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด รับรู้และเข้าใจในปัญหา ความต้องการของชาวบ้านมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐอื่น ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกฎหมายรองรับสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในประเทศไทยที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และต้องเปิดโอกาสให้กำนัน ผู้ใหญ่ เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย

ในทัศนะของปลัดอำเภอแมริมและปลัดจังหวัดเชียงใหม่ เสนอแนะว่า ในระดับตำบล หมู่บ้าน ยังจำเป็นต้องมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดูแลทุกข์สุขของประชาชน และรัฐบาลควรเร่งกำหนดพระราชบัญญัติสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแห่งชาติ เพื่อให้มีความมั่นคง ยั่งยืนแก่สถาบันกำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน และหน้าที่ของภาคราชการที่จะต้องช่วยพัฒนาศักยภาพให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่อง เช่น อบรมให้มีความรู้ความสามารถ มีจริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนการให้ทุนศึกษาต่อ หรือทุนการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ควรจะกำหนดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เหมาะสม คือ การดำรงตำแหน่งไม่ควรนานเกิน 5 ปี เพราะจะทำให้กลายเป็นนักการเมือง จนมีอำนาจผูกขาดในตำบล หมู่บ้าน และอายุของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ควรยาวนานเกิน 60 ปี เพราะทำให้การทำงานไม่มีคุณภาพ วิธีการเลือกกำนันต้องมาจากประชาชน การกำหนดคุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องมีความรู้เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มพูนความรู้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แน่นอน ที่จะต้องส่งเข้าอบรม โดยกรมการปกครองอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เป็นต้น

สำหรับความคิดเห็นของนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ เห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีความจำเป็นต่อตำบล หมู่บ้านมาก เนื่องจากงานที่องค์กรส่วนท้องถิ่นไม่รับผิดชอบ หรือนอกเหนืออำนาจ ก็จะไม่พังกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือด้านความทุกข์ร้อนของประชาชนให้หมดไป แต่ไม่ควรพัฒนาสถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เป็นสถาบันการเมือง เพราะจะทำให้สถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงมายาวนานสิ้นสุดลง และกลายเป็นสถาบันการเมืองท้องถิ่น เพราะไม่มีความโปร่งใส เกิดการแทรกแซงได้ง่าย และตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขาดความอิสระในการทำงาน ไม่เป็นตัวของตัวเอง เพราะถูกควบคุม สั่งการจากนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เป็นต้น

4.2 ผลการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

การสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน ดังนี้

คนที่ 1 กำนัน อายุ 54 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแมริมรวม 54 ปี ระดับการศึกษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

คนที่ 2 กำนัน อายุ 55 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแมริมรวม 55 ปี ระดับการศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

คนที่ 3 กำนัน อายุ 74 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแมริมรวม 17 ปี ระดับการศึกษา
ปริญญาตรี

คนที่ 4 กำนัน อายุ 53 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแมริมรวม 27 ปี ระดับการศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

คนที่ 5 กำนัน อายุ 54 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 54 ปี ระดับการศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

คนที่ 6 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 54 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 54 ปี ระดับ
การศึกษา ปริญญาตรี

คนที่ 7 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 58 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 58 ปี ระดับ
การศึกษาปริญญาตรี

คนที่ 8 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 45 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 45 ปี ระดับ
การศึกษาปริญญาตรี

คนที่ 9 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 40 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 40 ปี ระดับ
การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3

คนที่ 10 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 58 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 56 ปี ระดับ
การศึกษา ปริญญาตรี

คนที่ 11 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 43 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 43 ปี ระดับ
การศึกษา ปวส.

คนที่ 12 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 46 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 46 ปี ระดับ
การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6

คนที่ 13 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 55 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 40 ปี ระดับ
การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

คนที่ 14 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 47 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 47 ปี ระดับ
การศึกษา ชั้น ปวส.

คนที่ 15 ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 56 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่ริมรวม 56 ปี ระดับ
การศึกษาปวส.

4.2.2 ความคิดเห็นต่อพัฒนาการทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อพัฒนาการทางการเมืองของ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยเป็นผู้
ช่วยเหลือทางราชการ ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข แก่ประชาชนในตำบลหมู่บ้าน และเป็นผู้แทน
ประชาชนในตำบลหมู่บ้านในการติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตาม
ยุคตามสมัย จนปัจจุบันและต่อไปในอนาคต จะทำให้ภารกิจบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเพิ่ม
มากขึ้น กรมการปกครอง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแลกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ช่วยเสริม
ศักยภาพให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ด้วยการขยายเวลาการทำงานให้ถึง 60 ปี เพราะประสบการณ์จะช่วย

สร้างเสริมความมั่นใจในการทำงาน รวมทั้งปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นผู้ช่วยเหลือ นายอำเภอและผู้ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านจะเป็นที่ยอมรับหรือได้รับความศรัทธาจากประชาชนมากน้อยเท่าใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการทำงานทุ่มเทกำลังใจ กำลังกายในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ของกำนันผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความคิดเห็นว่า อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันนี้ชี้ให้เห็นว่า ในห้วงเวลานี้ทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่างก็เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ อันเนื่องมาจากทั้งคู่ต่างก็เปรียบเสมือนเป็นแขนขาหรือตัวประสานงานระหว่างรัฐกับประชาชนนั่นเอง ก็เนื่องมาจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่สวมบทบาทในการทำหน้าที่เป็นข้าราชการที่ ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางราชการ ทั้งในส่วนฝ่ายปกครอง งานทะเบียนราษฎร และงานส่งเสริมกิจการ พัฒนาในตำบลหรือหมู่บ้าน เป็นต้น อีกทั้งทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนด้วยเช่นกัน เมื่อประชาชน ต้องการร้องเรียนใด ๆ ก็ตาม บุคคลแรกที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกที่สุดก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

อย่างไรก็ดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บางส่วนเห็นว่า จากแนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่จากส่วนกลางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องอิงอยู่การเมืองท้องถิ่น ขาดอิสระในการทำงาน และคาดว่าต่อไปการแทรกแซงระบบ การเมือง ทำให้ผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านรุ่นต่อๆ ไป จำเป็นต้องอิงระบบการทำงาน กับการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ย่อมส่งผลให้ความมั่นคงของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านลดบทบาทอำนาจหน้าที่ลงได้

4.2.3 ความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอแมริม จำนวน 15 คน มีความคิดเห็นต่อ ความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1) ความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง ของ สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อความสามารถในการปรับตัว ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง ของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันว่า สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นมายาวนาน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา จนถึง ปัจจุบันที่สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง มีความรวดเร็ว และทันสมัยยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผล ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้ทันต่อสถานการณ์ด้วย ซึ่งพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่ที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง มีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งแต่ก่อนกำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่จะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือไม่มีการศึกษาเลย แต่พอมายุ่งปัจจุบัน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเริ่มได้รับการศึกษามากขึ้น ทั้งได้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนถึง ปวช. ปวส. และปริญญาตรี อีกทั้งได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การศึกษา องค์ความรู้ใหม่ๆ ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องหันมาศึกษา และเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เพื่อนำมาปรับใช้กับการทำหน้าที่ของตนเอง ซึ่งหากมองในภาพรวมแล้ว ถือได้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเมือง

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า ถึงแม้ว่าการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้งานในการกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกลดลงไปก็ตาม แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังทำบทบาทและหน้าที่ที่มีอยู่ได้เป็นอย่างดี ทั้งในการดูแลลูกบ้าน การทำหน้าที่เป็นตัวแทนของลูกบ้านในการเรียกร้องความช่วยเหลือ และการพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นต้น และถึงแม้ว่ารัฐบาลพยายามที่จะลดบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านลงก็ตาม ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ เห็นว่าทางกลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลคงรักษาสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอาไว้ และเรียกร้องให้มีกฎหมายรองรับสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วย เพราะเป็นหน่วยการปกครองระดับที่เล็กที่สุด ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน รับรู้ปัญหา ความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นปากเสียงของประชาชนได้ดีกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนักการเมืองที่ประชาชนเลือกตั้งไปเสียอีก

2) ความคิดเห็นต่อ อำนาจหน้าที่และโครงสร้างของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่ออำนาจหน้าที่และโครงสร้างของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า จากการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มุ่งจัดระบบการปกครองท้องถิ่นให้มีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง มีผลให้เกิดการจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล และการยกฐานะของสุขาภิบาลทั่วประเทศขึ้นเป็นเทศบาล ตลอดจนจนถึงการเพิ่มพูนศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น การกระจายงบประมาณทางด้านการคลังท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อขยายบทบาทของหน่วยการปกครองท้องถิ่นภายในชุมชนหรือพื้นที่รับผิดชอบของตน เรื่องเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมองว่า ผลกระทบดังกล่าว ถือว่ายอมรับได้ เพราะสถานการณ์ทางสังคม บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปมาก หากบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เลย คงเป็นไปได้ ถึงแม้ว่าบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะลดลงไป แต่อำนาจหน้าที่บางด้านของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็เพิ่มขึ้นด้วย เช่น การเป็นคณะกรรมการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำงานพัฒนาท้องถิ่นด้านต่างๆ การทำหน้าที่สอดคล้องประสานกับหน่วยงานรัฐอื่น ในการพัฒนาตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอีกส่วนหนึ่ง มองการเปลี่ยนแปลงของอำนาจหน้าที่และโครงสร้างของกำนันผู้ใหญ่ ภายใต้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2551 ซึ่งถือเป็นการปรับปรุงเพิ่มเติมครั้งที่ 11 ในด้านการเข้าสู่ตำแหน่ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการจัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่ต้องเข้ามาทำหน้าที่ช่วยงานกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้น ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ซึ่งหากไม่มีการปรับเปลี่ยน ก็จะไม่มีความชัดเจนของบทบาท อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งก่อนที่จะมีการปรับปรุงเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2551 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านซ้อนทับซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านวันวิดกต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างมาก จนต้องออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลออกมาทบทวนให้มีกฎหมายรองรับสถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้น จนรัฐบาลต้องมีการปรับปรุง เพิ่มเติม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2542 มาเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2551 ที่นำมาปฏิบัติในปฏิบัติในปัจจุบัน นอกจากนี้เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเกิดขวัญและแรงจูงใจในการทำงานเพื่อประชาชนและการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ มากขึ้น รัฐบาลยังได้มีการปรับเพิ่มค่าตอบแทนแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยได้มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่ง และเงินอื่นๆ ให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สारวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ พ.ศ. 2553 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การเพิ่มค่าตอบแทนให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สारวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในอัตรา ดังนี้

- กำนัน ให้จ่ายเดือนละ 10,000 บาท
- ผู้ใหญ่บ้าน ให้จ่ายเดือนละ 8,000 บาท
- แพทย์ประจำตำบล สारวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน

ฝ่ายรักษาความสงบ ให้จ่ายเดือนละ 5,000 บาท

นอกจากนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีความคิดเห็นว่า ในประเทศไทยนั้น การจะไม่ให้มีสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่เลย เป็นไปไม่ได้ เพราะรัฐบาลหรือนักการเมือง ยังมีความจำเป็นต้องรักษาสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอาไว้ เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคือฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของนักการเมือง ขณะเดียวกันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ควรที่จะนิ่งเฉย หรือปล่อยให้นักการเมืองเข้ามาแทรกแซงหรือชี้นำ และมุ่งมั่งที่จะทำหน้าที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้ดีที่สุด ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนได้นั้น ไม่มีเพียงแต่ ส.ส. หรือนักการเมืองท้องถิ่น ที่ประชาชนคัดเลือกไปเท่านั้น แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ถือเป็นปากเสียงแรกของชาวบ้านด้านแรกที่ดีที่สุด ที่จะทำหน้าที่แทนชาวบ้านได้ ซึ่งหากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ ในอนาคตบทบาทหน้าที่ของ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านแทนที่จะลดลง อาจต้องเพิ่มมากขึ้น จนเป็นสถาบันที่โดดเด่นและคงอยู่ต่อไปในสังคมไทย

3) ความคิดเห็นต่อระบบการคัดเลือกและการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ความคิดเห็นต่อระบบการคัดเลือกและการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ การเข้าสู่ตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านด้วยการเลือกของประชาชน ถือได้ว่าเป็นความเหมาะสมแล้ว สอดคล้องกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ถือเอาเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองในการเลือกผู้นำหมู่บ้านที่ตนเองเห็นว่าดี เหมาะสม

ขณะเดียวกัน การคัดเลือกกำนัน โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือกนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันคือ มีทั้งส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยผู้ที่ไม่เห็นด้วยมองว่า การคัดเลือกกำนันในปัจจุบันไม่มีเหมาะสมเพราะการคัดเลือกไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งการคัดเลือกกันเองของผู้ใหญ่บ้านอาจจะมีปัญหาการแทรกแซงของนักการเมืองท้องถิ่น ที่บางพื้นที่นักการเมืองท้องถิ่นได้เข้ามาร้องขอให้เลือกบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม พรรคพวกของนักการเมือง เมื่อบุคคลนี้ได้รับคัดเลือก ก็จะเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ักการเมืองได้ หากผู้ใหญ่บ้านไม่ให้ความร่วมมือ ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานได้ ทั้งในด้านการขอสนับสนุนงบประมาณ การอำนวยความสะดวกในการทำงานด้านต่างๆ เป็นต้น

ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่งมองว่า การคัดเลือกกำนัน มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะขั้นตอนแรกของการที่จะได้มาเป็นกำนัน คือ การเลือกตั้งจากประชาชนให้เข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาก็ให้ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลนั้นๆ เลือกผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่ง ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเป็นกำนัน ซึ่งเมื่อกำนันได้รับคัดเลือกในขั้นตอนแรกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ก็แสดงว่า ได้รับการยอมรับจากประชาชน ว่าเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ไว้วางใจของประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่ปกครองและดูแลหมู่บ้าน

4) ความคิดเห็นต่อการแสดงบทบาทและหน้าอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการแสดงบทบาทและหน้าอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันกำเนิดและพัฒนาการมาจากระบอบประชาธิปไตย โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งเวลาล่วงนับ 90 ปีแล้ว จวบจนถึงปัจจุบันโลกได้ก้าวหน้า มีความทันสมัยขึ้น เกิดการพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ หลายฉบับ เพื่อพัฒนาระบบการบริหารราชการไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และกฎหมายที่สำคัญที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการแสดงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือ พระราชบัญญัติขั้นตอนและแผนการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการถ่าย

โอนภารกิจจากส่วนกลางไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติแทน ส่งผลให้งานในหน้าที่ของ
 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนหนึ่ง ถ่ายโอนไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติแทน มีผลให้บทบาท
 และหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านลดลงด้วย ซึ่งผลกระทบที่ได้รับนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ มีความ
 คิดเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และต้องปรับตัวให้เข้ากับ
 สถานการณ์ ถึงแม้ว่าบทบาทและอำนาจหน้าที่จะลดลง แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็มีบทบาทที่ทำท้าย คือ
 ในโลกปัจจุบันที่ทันสมัย ทั้งด้านเทคโนโลยี ความรู้ การให้บริการต่างๆ นี้ ผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นผู้ที่
 ทันสมัยใช้เทคโนโลยีได้เป็น เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสามารถนำความรู้ใหม่ๆ มาใช้
 ในงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือเป็นบทบาทใหม่ ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้สังคมได้รู้ว่
 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีเฉพาะงานที่ภาครัฐสั่งให้ทำเท่านั้น แต่ยังม้งาน
 อื่นที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำได้ดีไม่น้อยกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐอื่น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่ง มีความคิดเห็นว่า ปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 ยังสามารถทำงานในหน้าที่ได้เป็นอย่างดีทั้งในงานราชการ งานพัฒนา และงานอื่นๆ ที่ได้รับการร้อง
 ขอจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชน เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อน ประสบ
 ปัญหาต่างๆ ขึ้นในชุมชน หน่วยงานแรกที่ประชาชนจะต้องเข้ามาร้องขอความช่วยเหลือ คือ กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งหากไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคอยทำงานช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล อาจทำให้
 ปัญหาที่ประชาชนได้รับทวีความรุนแรงขึ้นได้ หรือประชาชนไม่ได้รับความช่วยเหลือทันท่วงที มี
 ความล่าช้า หรือไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

นอกจากนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ มีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ความเป็นจริงใน
 ปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือได้ว่า มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่หลากหลายมากขึ้น หรือกล่าวได้ว่า มี
 บทบาทและหน้าที่เกินขอบข่ายที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วยซ้ำ เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นงานอะไร ประชาชน
 หรือลูกบ้านต้องเข้ามาร้องขอความช่วยเหลือ เริ่มตั้งแต่เมื่อเจ็บป่วย ก็ร้องขอให้ไปส่งโรงพยาบาล
 ลูกหลานแต่งงาน บวช ก็ต้องให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านช่วย ในหมู่บ้านมีงานวัด งานทำบุญ ก็ต้องให้กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธานในพิธี ทำการเกษตรแล้วขาดทุน ผลผลิตออกมาไม่ดี ขายไม่ได้ ก็ต้องให้
 กำนัน ผู้ใหญ่ ดำเนินการร้องขอความช่วยเหลือให้ ตลอดจนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องทำหน้าที่ร่วมกับ
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ด้วย ฯลฯ ซึ่งบทบาทและอำนาจหน้าที่
 ที่หลากหลายกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็สามารถทำได้เป็นอย่างดี สามารถทำงานสอดคล้องประสานกับหน่วยงาน
 ภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และประชาชนได้

5) ความเป็นอิสระในการทำงานในด้านต่างๆ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง มีความคิดเห็นว่า หากมองการทำงานระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้านหรือชาวบ้านในตำบล หมู่บ้านนั้น กล่าวได้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถทำงานร่วมกับชาวบ้านได้อย่างอิสระ เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนในพื้นที่ ความสัมพันธ์กับลูกบ้านเป็นความสัมพันธ์เครือญาติ รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ประกอบกับอาศัยในตำบล หมู่บ้านเดียวกัน จึงทำให้รู้และเข้าใจกันและกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อต้องทำงานร่วมกัน จึงสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

หากมองการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับหน่วยงานภาครัฐแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่า ความเป็นอิสระในการทำงานมีไม่มากนัก เนื่องจากการปกครองในระดับตำบล และหมู่บ้าน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่ มักจะถูกสั่งการ ควบคุมจากหน่วยงานรัฐเป็นหลัก ส่งผลให้ระบบการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเคยชินกับการทำงานแบบถูกสั่งการมาโดยตลอด ขณะเดียวกันเมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีแนวคิดที่จะพัฒนาหมู่บ้าน โดยการจัดให้มีกิจกรรม โครงการที่เป็นประโยชน์ขึ้นมาเอง โดยไม่รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐกลับไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญ ในการส่งเสริม สนับสนุนในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐยังเกี่ยงกันทำงาน เช่น หมู่บ้านจะทำโครงการฝายชะลอน้ำ ทางกำนันผู้ใหญ่ ได้ร้องขอให้อำเภอช่วยอำเภอกลับให้ไปหาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พอไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลับให้รอไปก่อน ซึ่งเมื่อเป็นอย่างนี้ ก็ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่ต้องท้อถอย และไม่อยากจะทำกิจกรรม โครงการอะไรใหม่ๆ ขึ้นด้วยตนเอง เพราะถ้าทำแล้วหน่วยงานรัฐก็ไม่ให้ความสำคัญ ดังนั้นจึงทำให้บางพื้นที่ปล่อยให้หน่วยงานสั่งมาก่อน ค่อยทำ หรือปล่อยให้หน่วยงานรัฐคิดหรือทำกิจกรรม โครงการเอาเอง และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านค่อยเป็นฝ่ายที่นำเอามาปฏิบัติในตำบล ชุมชนอีกทีหนึ่ง

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า ตั้งแต่ที่ประเทศไทยกำหนดให้ มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่งผลให้การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องอิงอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่น ส่งผลให้การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักจะถูกแทรกแซงได้ง่าย ในบางพื้นที่ มีผู้มีอิทธิพลเข้ามาครอบงำการทำงาน เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การสร้างอาคารตึกสูง การสร้างที่พักตากอากาศลูก้าพื้นที่สาธารณะ แม่น้ำ ลำคลองที่ชาวบ้านใช้อุปโภคบริโภค ฯลฯ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ นักการเมืองท้องถิ่น จะเป็นผู้ควบคุม สั่งการอยู่เบื้องหลัง ขณะที่มีตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมาร้องขอกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่สามารถกระทำการใดๆ ได้ เพราะนักการเมือง ใช้อิทธิพลข่มขู่ ขณะเดียวกันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะนำตัวแทนการเมืองท้องถิ่นมาลงโทษทางกฎหมายได้

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอีกส่วนหนึ่งมองว่า ไม่ใช่เฉพาะแค่นักการเมืองในระดับท้องถิ่นเท่านั้น ที่พยายามจะเข้ามาแทรกแซง ครอบงำกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังรวมถึงนักการเมืองระดับชาติด้วย เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของนักการเมือง หากนักการเมืองคนใดมี เครือข่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่กว้างขวาง ก็ย่อมส่งผลให้นักการเมืองคนนั้น ประสบผลสำเร็จในการ เลือกตั้งได้ ดังนั้นนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ มักจะมีกลวิธีในการสร้างความสัมพันธ์ ที่มีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ให้งบประมาณสนับสนุน อำนาจความสะดวกในการทำงานให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนชักจูงให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร่วม เป็นนักการเมืองด้วย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความอิสระในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันนี้ ค่อนข้าง มีในระดับน้อยมาก หน่วยงานรัฐยังเน้นการทำงานแบบสั่งการอยู่ ขณะที่นักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ยังคงใช้อำนาจเข้าแทรกแซงการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ เพื่อหวังผลประโยชน์ ต่างตอบแทน

6) ความคิดเห็นต่อความเข้มแข็ง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานของกลุ่ม สมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อความเข้มแข็ง การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในการทำงานของกลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันว่า สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่ เกิด ขึ้นมาในสังคมไทยเกือบ 100 ปีแล้ว และถือเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่ดำเนินการมาอย่างยาวนาน และมี บทบาทต่อการพัฒนาในระดับตำบล หมู่บ้านอย่างมาก ซึ่งการทำงานร่วมกันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ประกอบกับความจำเป็นที่ต้องทำงานร่วมกันเป็นประจำในการ ทำกิจกรรม โครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด และได้มีการคัดเลือกนายกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับจังหวัดเชียงใหม่ขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในระดับจังหวัด เข้าร่วมกับสมาคม กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับประเทศ หากพิจารณาการทำงานร่วมกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของ สมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอแม่ริมนั้น ค่อนข้างที่จะดีมาก เพราะทุกเดือนทางอำเภอแม่ริม มีการจัด ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่ เพื่อร่วมกันพิจารณากิจกรรม โครงการต่างๆ ที่จะนำไปปฏิบัติในตำบล หมู่บ้าน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วยกัน ตลอดจนได้พูดคุย ชักถามในประเด็นต่างๆ กับหน่วยงานภาครัฐ ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังได้ร่วมเป็นคณะกรรมการทำงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่แล้ว ซึ่งได้ร่วมวางแผน ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้

7) ความคิดเห็นต่อการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศของกลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หากเปรียบเทียบการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่ในอดีตที่ผ่านมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็จะมุ่งเน้นทำงานในหน้าที่เฉพาะพื้นที่ของตนเองเท่านั้น ขาดการรวมกลุ่ม พุดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แต่ต่อมาภายหลังปี พ.ศ. 2542 ที่เกิดแนวคิดการกระจายอำนาจ และเกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่งผลกระทบให้สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องลดบทบาทหน้าที่ของตนเองลง และถูกแทนที่ด้วยบทบาท หน้าที่ใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทน ตลอดจนเกิดกลุ่ม องค์กรชุมชน รูปแบบใหม่ขึ้นมา ยิ่งทำให้บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่ลดลงอีก ซึ่งเมื่อเกิดปัญหานี้ขึ้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต่างหวั่นวิตกต่อสถานภาพของตนเอง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเรียกร้องต่อหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศขึ้น จนนำมาซึ่งแนวคิดที่จะร่วมกันจัดตั้งชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขึ้นในปี พ.ศ. 2548 จนพัฒนามาเป็นสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2550 ที่มีเครือข่ายครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาการรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับตำบลและอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ มีความคิดเห็นว่า การรวมกลุ่มของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอแม่ริม มีการทำกิจกรรมกันทุกเดือน ซึ่งเมื่อทางอำเภอจัดประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง ทางกำนัน ผู้ใหญ่ยังได้มีการนัดคุย ประชุมกันในเรื่องต่างๆ ตามบ้านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่งตลอด และมีการผลัดเปลี่ยนกันไปเรื่อยๆ ซึ่งทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้พุดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานด้านต่างๆ นอกจากนี้ทางสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอแม่ริมได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขึ้น โดยเก็บคนละ 100 บาท/เดือน โดยเงินออมทรัพย์นี้จะนำมาใช้ในการทำกิจกรรมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ในระดับจังหวัดเชียงใหม่ การรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจยังไม่ทั่วถึง เนื่องจากการจัดประชุมที่จังหวัดจัดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่กำนัน ผู้ใหญ่จะส่งตัวแทนไปร่วมประชุมกับหน่วยงานระดับจังหวัด ขณะที่การรวมกลุ่มกันเองของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีการรวมกลุ่มไม่บ่อยมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการพุดคุย ประสานงานไปยังตัวแทนสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านระดับตำบล และอำเภอ เป็นหลัก

ในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ให้สัมภาษณ์ มีความคิดเห็นว่า ลักษณะการทำงานร่วมกันในระดับภูมิภาค และระดับประเทศนั้น ทางสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ จะมีตัวแทนเข้าร่วมประชุม และทำกิจกรรม ส่วนใหญ่ก็จะเป็นนายก รองนายก และคณะกรรมการทำงานของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ซึ่งการทำงานของสมาคม

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับประเทศนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความคิดเห็นว่า ยังขาดการประสานงานที่ต่อเนื่อง ขาดการทำงานเชิงบูรณาการ ที่ผ่านมาจะเป็นแบบต่างคนต่างทำ หากมีอะไรจำเป็นก็จะส่งเพียงตัวแทนเข้าร่วมเท่านั้น อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐไม่ให้ความสำคัญในการส่งเสริม พัฒนากลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น อาทิ การอบรมให้ความรู้ การให้ทุนศึกษาต่อ การกำหนดให้มีกฎหมายรองรับความเป็นสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การจัดให้มีเวทีประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับประเทศที่ต่อเนื่อง เป็นต้น ที่ผ่านมารวมกลุ่ม พูดคุยในระดับประเทศ สมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านดำเนินการรวมกลุ่มกันเอง ซึ่งทำให้สมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถจัดให้มีเวทีใหญ่ระดับประเทศได้ต่อเนื่อง เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดการส่งเสริมสนับสนุนด้านองค์ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ

4.2.4 ปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีประเด็นปัญหาที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปไว้ดังนี้

1. การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่ยังมีความซ้ำซ้อนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อมีภารกิจที่ต้องทำเหมือนกัน ส่วนใหญ่หน่วยงานรัฐ หรือประชาชนจะมุ่งเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการแทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะมองว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพที่ดีกว่า ทั้งอำนาจหน้าที่ บุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรอื่นๆ ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้ความสำคัญของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในสายตาของประชาชน หน่วยงานรัฐลดลงได้
2. นักการเมืองทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น มักใช้อำนาจแทรกแซงสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนในการเป็นฐานเสียง และการอำนวยความสะดวกในด้านอื่นๆ
3. หน่วยงานรัฐไม่ให้ความสำคัญในการทำให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ระบบการทำงานยังเป็นแบบสั่งการ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นเพียงผู้รับนโยบาย คำสั่งมาปฏิบัติเป็นหลัก ส่งผลให้กำนัน ผู้ใหญ่ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความเป็นตัวของตัวเอง อีกทั้งกระบวนการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังอิงอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานหลัก ซึ่งมีขั้นตอนการทำงานที่ยืดยาก ลำช้า
4. หน่วยงานรัฐไม่ให้ความสำคัญในการส่งเสริม พัฒนาการรวมกลุ่มสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่าที่ควร ทั้งด้านการสนับสนุนงบประมาณ การอบรมให้ความรู้ การจัดเวทีประชุมสัมมนา เป็นต้น

5. การกำหนดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ผ่านมา ไม่เปิดกว้างให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ทั้งที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกฎหมายที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด

6. สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน ไม่มีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน มีเพียงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2551 ที่ยังขาดความชัดเจนในการรองรับความเป็นสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขณะเดียวกันทางสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ดำเนินการยื่นเสนอร่างพระราชบัญญัติสถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งชาติต่อรัฐบาลไปแล้ว กับไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนจากรัฐบาล

4.2.5 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้มีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งประเด็นหลักที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ประเด็นแรกคือ ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาให้ความรู้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่อง ทั้งการให้ทุนศึกษาต่อ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้รู้ต่างๆ การทัศนศึกษาดูงาน เป็นต้น เร่งพิจารณากฎหมายรองรับความเป็นสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีการจัดตั้งองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ ประเมินผลการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไข การแสดงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ประเด็นต่อมาคือ ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงพัฒนาตนเอง ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำสำคัญของหมู่บ้านที่ได้รับทราบยอมรับทางกฎหมายและได้รับความศรัทธาจากประชาชนจะต้องเป็นตัวหลักในการรักษาความเป็นปึกแผ่นของตำบลหมู่บ้านไว้ด้วยการนำหลักการวิถีชีวิตประชาธิปไตยหรืออุดมการณ์ตามระบอบประชาธิปไตยไปทำความเข้าใจและฝึกปฏิบัติในชีวิตจริงกับประชาชนในหมู่บ้าน และมุ่งพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านและช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่เดือดร้อนจากวิกฤตเศรษฐกิจให้กับคนในหมู่บ้านอย่างยั่งยืน นอกจากนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านถือว่าเป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทย จึงเป็นผู้นำตำบลหมู่บ้านที่จะต้องมีบทบาทสำคัญในการประสานประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความรัก ความสามัคคีสร้างความเป็นเอกภาพและส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล นำนโยบายของรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐต่างๆ รวมทั้งประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชนร่วมกันพัฒนาเพื่อให้ประชาชนในตำบลหมู่บ้านมีความสุข อยู่ดีกินดีอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องแสดงความโปร่งใสในการทำงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบ ร่วม

ทำงานในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งต้องวางตัวเป็นกลาง มีความหนักแน่นในการทำงาน โดยปราศจากการครอบงำ หรือแทรกแซงจากนักการเมือง

4.3 ผลการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่อำเภอแมริม

4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างประชาชนในอำเภอแมริม จำนวน 10 คน ที่มาจากหลากหลายอาชีพ และหน้าที่ต่างๆ ในชุมชน ดังนี้

คนที่ 1 ประธานกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน อายุ 54 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 47 ปี มีจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คนที่ 2 ประธานกลุ่มแม่บ้าน อายุ 50 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 50 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คนที่ 3 ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 66 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 66 ปี จบการศึกษาในชั้นมัธยมต้น

คนที่ 4 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อายุ 62 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 60 ปี จบการศึกษาในระดับการศึกษาปริญญาตรี

คนที่ 5 ประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน อายุ 54 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 54 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คนที่ 6 ประธานกลุ่มแม่บ้าน อายุ 57 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 40 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4

คนที่ 7 ประธานกลุ่มแม่บ้านและ อ.ส.ม. อายุ 58 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 58 จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

คนที่ 8 ประธานกลุ่มหนุ่มสาว อายุ 46 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 46 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี

คนที่ 9 ประธานชมรมแม่บ้าน อายุ 61 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 20 ปี ระดับการศึกษาระดับปวช.

คนที่ 10 ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 67 ปี ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 67 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4.3.2 ความคิดเห็นต่อพัฒนาการทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 -

พ.ศ. 2553

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนส่วนใหญ่ ต่างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า พัฒนาการทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2553 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาบทบาทหน้าที่ของกำนันมีความโดดเด่นมากในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ให้บริการประชาชน ทั้งด้านงานทะเบียน งานพัฒนาชุมชน งานดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิด แต่ในปัจจุบันบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนไปเป็นการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐอื่น เพื่อนำงบประมาณมาพัฒนาตำบล หมู่บ้านแทน

หากเปรียบเทียบความสามารถในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนที่ให้สัมภาษณ์ มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปคือ ส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ได้ดีกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใกล้ชิดกับชาวบ้านมากกว่า ชาวบ้านสามารถเข้าพบ พูดคุย ขอความช่วยเหลือได้รวดเร็วกว่า อีกทั้งเป็นคนหมู่บ้านเดียวกัน จึงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พูดคุยกันรู้เรื่อง และตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเองก็สามารถสื่อสารปัญหา ความต้องการของชาวบ้านได้ดีกว่านักการเมือง แต่ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้ยังไม่แน่ใจว่า หากขอความช่วยเหลือด้านงบประมาณ หรืออะไรที่นอกเหนืออำนาจหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว จะสามารถทำหน้าที่ได้ดีหรือไม่ เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณอยู่ในมือ ซึ่งจะต้องไปร้องขอจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ดี

ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์อีกกลุ่มหนึ่ง มีความคิดเห็นว่า พัฒนาการของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านปัจจุบัน ก่อนข้างมีบทบาทลดน้อยลง ถูกแทนที่ด้วย องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล แทน เมื่อเปรียบเทียบศักยภาพความสามารถในการทำงานระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมทำงานได้ดีอยู่แล้ว เพราะมีทั้งเงิน คน ระบบการบริหารที่ดีกว่า ขณะที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีข้อได้เปรียบที่เป็นคนของชาวบ้าน เป็นคนในพื้นที่ก็ตาม แต่ไม่มีอำนาจ ไม่มีความอิสระ และที่สำคัญไม่มีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน จึงมีบทบาทในการทำงานพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่โดดเด่น ได้เทียบเท่ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า สาเหตุที่ทำให้บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทับซ้อนกันนั้น เพราะรัฐบาลยังขาดการให้ความสำคัญต่อสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นควรกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้ชัดเจน มีความโดดเด่น ประชาชนสามารถแยกแยะได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำอะไรบ้าง และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้ความเท่าเทียมกัน ไม่มีองค์กรไหนเด่น หรือดีกว่ากัน

ในส่วนความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มีความคาดหวังต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาก เพราะในปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยไม่ดี ค่าครองชีพสูงขึ้น สิ่งของมีราคาแพง ในสังคมเกิดภัยพิบัติต่างๆ ขึ้นอย่างไม่คาดคิดมาก่อน การเมืองไทยก็ไม่หยุดนิ่ง สร้างความขัดแย้งให้กับประชาชนอย่างมาก ซึ่งเมื่อสภาพสังคม การเมือง และเศรษฐกิจเป็นเช่นนี้แล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่ใช่ทำตัวเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แล้วชักจูงให้ลูกบ้านมีแนวคิดร่วมกับตนเอง ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านในอำเภอแม่ริม บางหมู่บ้านประชาชนมีความแตกแยกความคิดทางการเมืองอย่างชัดเจน ซึ่งปัญหานี้เกิดจากผู้นำชุมชน ที่ชักชวน ชักจูงให้ชาวบ้านร่วมแนวคิดด้วย จนส่งผลให้ชาวบ้านต้องทะเลาะวิวาทกัน เมื่อต้องทำกิจกรรมอะไรร่วมกันก็ไม่ทำ มัวแต่แตกแยกกัน จนทำอะไรไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งปัญหานี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องมีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจในการทำงานเพื่อชุมชน เพื่อประชาชน ไม่ใช่ทำงานเพื่อเอาใจนักการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้เสนอว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้มีความรู้ มีความประสบการณ์ในการทำงานเพื่อประชาชน เป็นผู้ที่ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีต่างๆ ได้เป็นอย่างดี มีจิตสาธารณะ พร้อมทำงานเพื่อประชาชน ชุมชนได้ สร้างและพัฒนาชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

4.3.3 ความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มาจากประธานกลุ่ม องค์การต่างๆ ภาคประชาชน เกี่ยวกับความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1) ความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถปรับตัวได้ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองปัจจุบันเป็นอย่างดี ซึ่งผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันล้วนเป็นคนที่มีความรู้ที่สูงขึ้น มีความรู้ ทักษะที่หลากหลาย ทั้งนี้เหตุที่กำนัน ผู้ใหญ่ต้องพัฒนาตัวเองเพิ่มมากขึ้น เพราะสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาที่รวดเร็ว มี นวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นทุกวัน หากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนิ่งเฉย ไม่ใช่คว้าหาความรู้ใหม่ๆ ย่อมทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถนำความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ในการพัฒนาตำบล หมู่บ้านได้

ขณะเดียวกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง มีความคิดเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองที่เกิดขึ้น ก็เป็นปัจจัยบีบบังคับให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นกัน การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปรับลดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น การเกิดกลุ่มองค์กรประชาชนรูปแบบใหม่ๆ

ที่ต่างก็ทำหน้าที่พัฒนาตำบล ชุมชน เช่นเดียวกันกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หากกำนัน ผู้ใหญ่นิ่งเฉย ไม่พัฒนา ปรับปรุงตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ ย่อมส่งผลให้ความสำคัญของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่ลดลงหรือไม่ก็ไม่มีความสำคัญต่อชุมชน ท้ายที่สุดสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอาจต้องทุกขุขเป็นภาระการ

2. ความคิดเห็นต่อโครงสร้างของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน มีความเหมาะสม มีโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อน มีกำนัน เป็นปกครองสูงสุดในระดับตำบล มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครอง ในระดับหมู่บ้าน และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการกิจกรรม ในหมู่บ้าน ร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ทุกภาคส่วน นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ มีความคิดเห็นว่าการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน เป็นหน่วยปกครองขนาดเล็ก ดูแลง่าย การมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ดูแล จัดการ ถือได้ว่าเหมาะสมแล้ว

ขณะเดียวกันผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่ง มองว่า การกำหนดอายุผู้สมัครเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้ที่ 25 ปีบริบูรณ์ และอยู่ในตำแหน่งจนครบ 60 ปีบริบูรณ์ยาวนานเกินไป ควรกำหนดอายุผู้สมัครเป็น 35 ปี และให้ดำรงตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี พอ หากปล่อยให้กำนัน ผู้ใหญ่อยู่ในตำแหน่งเป็นระยะเวลานาน อาจทำให้เกิดการผูกขาดอำนาจ นำมาซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์ เกิดกลุ่มผลประโยชน์ โดยเฉพาะกับนักการเมือง ที่มักจะเน้นสร้างเครือข่ายกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสร้างฐานคะแนนเสียง ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้อาจทำให้โครงการพัฒนาตำบล หมู่บ้านถูกโกงกิน และประชาชนได้รับบริการที่ไม่มีคุณภาพได้

3. ความคิดเห็นต่อระบบการคัดเลือกและการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง มีความคิดเห็นว่า การคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันมีความเหมาะสม เพราะประชาชนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกด้วยตนเอง ถือเป็นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่ผู้นำต้องมาจากเสียง และความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ส่วนการเลือกตั้งกำนัน ยังไม่มีความเหมาะสมเพราะประชาชนไม่ได้รับรู้ และตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง ซึ่งกำนันบางพื้นที่ประชาชนไม่ให้การยอมรับ เพราะกำนันที่เข้ามาดำรงตำแหน่งนั้น เป็นผู้มียศอิทธิพลในตำบล เป็นนักธุรกิจ พ่อค้า ผู้ประกอบการ มักมีความสัมพันธ์กับนักการเมือง เอื้อผลประโยชน์ให้แก่กันและกัน อีกทั้งกำนัน บางพื้นที่ เป็นฐานเสียงให้แก่การเมืองระดับชาติ

เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่ง มองว่า การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านบางพื้นที่ มีการซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งเบื้องหลังเงินทุนที่นำมาใช้ในการซื้อเสียงก็มาจากนักการเมืองทั้ง

ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ หากได้รับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็หมายความว่า นักการเมืองก็จะได้มีฐานเสียงที่กว้างขึ้น

4. ความคิดเห็นต่อความสามารถในการทำหน้าของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามบทบาทและหน้าอำนาจหน้าที่

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ ทั้งในงานดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยให้แก่ชาวบ้าน การประสานอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ แก่ชาวบ้าน ตลอดจนงานเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ รับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เป็นต้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งมองว่า นอกจากงานในหน้าที่แล้ว งานนอกหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำได้เป็นอย่างดี เช่น ช่วยเหลืองานบุญ งานแต่งงาน กิจกรรมตามประเพณีของชุมชนเป็น อย่างดี ซึ่งสาเหตุที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นคนในพื้นที่ เข้าใจในความเดือดร้อน ความต้องการของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงทำให้การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้ตรงประเด็น

5. ความคิดเห็นต่อความเป็นอิสระในการทำงานในด้านต่างๆ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอิสระในการทำงานด้านต่างๆ น้อยมาก เพราะปัจจุบันการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพียงด้านเดียวไม่อาจจะประสบผลสำเร็จได้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐอื่นๆ อีก นอกจากนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลเหมือนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ ดังนั้นจึงทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องคอยพึ่งพา ขอความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐตลอด ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่งมองว่า รัฐบาลไม่ให้ความสำคัญแก่สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กำหนดนโยบาย กฎหมายออกมาที่ทำให้บทบาทหน้าที่ของกำนันลดน้อยลง หน้าที่กำหนดอำนาจ หน้าที่ของกำนันต้องพึ่งพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐตลอด และไม่มีช่องว่างทางกฎหมาย และนโยบายใดๆ เลย ที่ให้อำนาจ และความอิสระในการทำงานให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การทำหน้าที่ในด้านต่างๆ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงถูกแทรกแซงได้ง่าย ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. ความคิดเห็นความเข้มแข็ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ความเข้มแข็ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับตำบล อำเภอค่อนข้างจะเข้มแข็งมาก เพราะมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมกับชาวบ้านเป็นประจำ เช่น ในอำเภอแม่ริม มีชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีการจัด

กิจกรรมร่วมกันเป็นประจำทุกปี ทุกเดือน โดยทุกเดือนต้องเข้าร่วมประชุมกับอำเภอ ทุกปีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ร่วมกันระดมทุน เพื่อทอดกฐิน มีการแข่งขันกีฬากำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอแม่มริม เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ให้เหตุผลว่า การที่การรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านค่อนข้างเข้มแข็ง เพราะลักษณะพื้นที่ของตำบล ชุมชน เป็นพื้นที่ขนาดเล็ก มีการติดต่อ ประสานงานกันได้ง่าย ดังนั้นเมื่อทำกิจกรรมอะไรก็จะได้รับความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นอย่างดี

ในส่วนการรวมกลุ่มในระดับจังหวัด และประเทศนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วน มีความคิดเห็นว่า ความโดดเด่นหรือการทำกิจกรรมของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศมีไม่มากนัก เนื่องจากยังขาดการทำงานร่วม ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านระดับจังหวัด และระดับประเทศ ดังนั้นผู้ให้สัมภาษณ์จึงเห็นว่า ความเข้มแข็งของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในระดับตำบล อำเภอ ค่อนข้างดี แต่ในระดับจังหวัด และประเทศนั้นยังอ่อนแออยู่ และจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เช่น ส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรเห็นความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้มากกว่านี้ ทั้งการจัดหลักสูตรอบรม การส่งเสริมการทัศนศึกษาดูแลร่วมกันของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

4.3.4 ปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มาจากประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนประชาชนจากอาชีพต่างๆ ในพื้นที่อำเภอแม่มริม เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองประเด็นปัญหาการถูกแทรกแซง ควบคุมจากนักการเมือง เป็นประเด็นปัญหาลำดับต้นๆ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ให้เหตุผลว่า ปัญหาการถูกแทรกแซงจากนักการเมืองในปัจจุบัน กลายเป็นปัญหาที่มีเครือข่ายที่กว้างขวาง จนกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มพรรคพวก ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องคอยช่วยเหลือ เอื้อประโยชน์ แก่นักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติอยู่ตลอด จนทำให้ปัญหานี้มีความซับซ้อน และยากต่อการจัดการแก้ไขให้หมดสิ้นไปจากระบบการปกครองในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค จนถึงระดับประเทศ

ประเด็นปัญหาต่อมาคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนหนึ่งมองว่าสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีสถานะเป็นแบบกึ่งทางราชการและกึ่งการเมือง เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้รับเลือกจากประชาชนที่เลือกให้เป็นผู้นำจึงมีสถานะคล้ายทางการเมือง ขณะเดียวกันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็อยู่ภายใต้กฎหมายในลักษณะของการปกครองท้องถิ่นมีกฎระเบียบเหมือนข้าราชการ ซึ่งเป็นข้อจำกัดต่อความเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างเต็มรูป

นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนหนึ่งมองว่า การที่ทำให้สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถูกลดทอนความสำคัญลงเพราะ ปัญหาการขาดการกระจายอำนาจให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งกฎหมายในประเทศไทยไม่มีฉบับใด ที่ได้ระบุ ถึงหลักเกณฑ์การกระจายอำนาจด้านใดด้านหนึ่งให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ลักษณะการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่จึงเป็นแบบรอรับคำสั่งให้ปฏิบัติงานเพียงอย่างเดียว ขณะที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะคิดทำกิจกรรม โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วยตนเอง ก็ทำไม่ได้ เพราะไม่มีศักยภาพพอ จึงต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานรัฐเป็นผู้ทำขึ้นมา ก่อน แล้วกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงคอยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ อำนาจความสะดวก ซึ่งปัญหานี้เปรียบเหมือนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีอำนาจ ถูกจำกัดความคิดสร้างสรรค์ และต้องคอยทำหน้าที่เป็นผู้ตามตลอด

4.3.5 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มาจากประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนประชาชนจากอาชีพต่างๆ ในพื้นที่อำเภอแม่อิง ได้ให้ข้อเสนอแนะที่หลากหลายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้สรุปออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้สัมภาษณ์ เสนอแนะว่า กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ควรแสดงความรับผิดชอบในการดูแล พัฒนา ส่งเสริมความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างเป็นรูปธรรม เช่น กำหนดให้ทุกปีมีการรวมกลุ่มของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกระดับ มีการจัดทำเวทีสัญจรไปทุกภูมิภาค เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้เข้าร่วมอย่างทั่วถึง มีการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการทำกิจกรรมของสมาคมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเพียงพอ และเร่งออกกฎหมายรองรับสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นลายลักษณ์อักษร และเปิดโอกาสให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ร่วมกำหนดกฎหมายทุกขั้นตอน อีกทั้งผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญ เพราะมีความเป็นมาช้านาน และอยู่คู่กับสังคมไทยมาตลอด ดังนั้นหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีกิจกรรม ส่งเสริม และณรงค์ให้ประชาชน เด็กและเยาวชน ให้เห็นความสำคัญของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าเป็นตำแหน่งที่ทรงเกียรติ และมีคุณค่าต่อสังคมไทย เป็นต้น

นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรพิจารณา ปรับปรุงเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เท่าเทียมกับข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อีกทั้งเพื่อดึงดูดบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่หลากหลาย เข้ามารับสมัครเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากขึ้น และควรมีกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน วาระละ 4 ปี เพื่อป้องกันไม่ให้กำนัน ผู้ใหญ่เกิดอำนาจผูกขาด และการแทรกแซงของ
 นักการเมือง

สำหรับข้อเสนอแนะต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์ เสนอแนะว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 จะต้องมุ่งทำงานเพื่อประชาชนเป็นหลัก โปร่งใส ปราศจากการถูกควบคุม แทรกแซงจากนักการเมือง
 หรือกลุ่มผลประโยชน์ จะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้กับการทำงานได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีความเป็นกันเองกับชาวบ้าน ติดตามสอบถามความเป็นอยู่ ความต้องการ ความ
 เดือดร้อนของประชาชนอย่างใกล้ชิด เพื่อนำประเด็นความต้องการ ปัญหา ความเดือดร้อนของ
 ชาวบ้านเสนอแก่หน่วยงานรัฐ ให้เข้ามาดำเนินการอย่างเร่งด่วน และทันต่อเหตุการณ์